

Kommissorium for tværministeriel arbejdsgruppe til analyse af det retspsykiatriske område

Formål og baggrund

Den daværende regering besluttede i 2018, at der skulle foretages en analyse af det retspsykiatriske område med fokus på forløbet gennem straffesagssystemet – fra sigtelse, domsafsigelse, behandling og/eller anbringelse til ophør af dom. Der foreligger ikke færdige resultater fra analysen.

Analysen af det retspsykiatriske område videreføres med henblik på at tilvejebringe et forbedret overblik over den organisatoriske forankring samt centrale processer og sagsgange mv. i og på tværs af myndighederne på området.

Retspsykiatriske patienter er mennesker med psykiske lidelser, der på baggrund af den kriminalitet, de har begået, har fået en foranstaltningsdom. Formålet med en foranstaltningsdom er gennem behandling at forebygge, at personen på grund af sin psykiske lidelse begår ny kriminalitet. Det retspsykiatriske område omhandler også personer, der forud for en retssag skal have foretaget en mentalundersøgelse.

Det følger af straffeloven, at de almindelige straffe (fængsel og bøde) ikke anvendes over for personer, der på gerningstidspunktet var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed. I stedet anvendes psykiatriske foranstaltningsdomme, som kan opdeles i tre typer: 1) dom til ambulantly behandling, 2) dom til indlæggelse og 3) dom til anbringelse på en sikret institution.

Til brug for vurderingen af, hvorvidt der skal idømmes en foranstaltningsdom, samt hvilken foranstaltningsstype, der i så fald skal idømmes, lægges vægt på den til straffesagen udarbejdede retspsykiatriske erklæring, der er baseret på en mentalundersøgelse. Det er retsplejeloven, der foreskriver, at sigtede i en straffesag skal underkastes en mentalundersøgelse, når det findes at være af betydning for sagens afgørelse. Mentalundersøgelser sker typisk på foranledning af anklagemyndigheden. I 2015 kortlagde en faglig ekspertgruppe det retspsykiatriske område, herunder med fokus på at afdække bl.a. mulige årsager til stigningen i antallet af retspsykiatriske patienter. Ekspertgruppen konkluderede, at der ikke er enkelte, klare årsager til stigningen i antallet af foranstaltningsdomme, men at stigningen skyldes et samspil af flere forskellige faktorer. Bl.a. vurderer ekspertgruppen bag rapporten, at den øgede brug af mentalundersøgelser i sig selv medvirker til flere foranstaltningsdomme frem for almindelig straf og dermed en stigning i antallet af retspsykiatriske patienter.

Udviklingen i mentalundersøgelser og foranstaltningsdomme kan bl.a. også have været medvirkende til:

- Længere ventetid til udfærdigelse af mentalundersøgelser
- Øget sagsmængde for de myndigheder, som fører tilsyn med retspsykiatriske patienter
- Øget tilgang af retspsykiatriske patienter i retspsykiatrien og den almene behandlingspsykiatri.

Statsrevisorernes offentliggjorde i april 2021 en beretning (nr. 14/2020) om retspsykiatriske patienters forløb. I beretningens hovedkonklusion anførtes det bl.a., at Justitsministeriet og regionerne ikke i tilstrækkelig grad har sikret, at retspsykiatriske patienter får et sammenhængende forløb, hvor myndighederne overholder kravene.

Set i lyset af ovenstående lægges der op til at videreføre en tværministeriel arbejdsgruppe, der skal udarbejde en analyse af det retspsykiatriske område med fokus på retspsykiatriske patienters forløb, herunder forud for en retssag.

Som led heri er der behov for et overblik over den organisatoriske forankring, herunder hvilke myndigheder, der varetager hvilke opgaver i forbindelse med mentalundersøgelser, behandling og håndtering af retspsykiatriske patienter samt tilsyn med foranstaltningsdømte. Der kan indgå overvejelser omkring, hvorvidt den eksisterende organisatoriske forankring er hensigtsmæssig, og om eventuelle tiltag, fx opgavesammenlægning, kan optimere sagsbehandlingen.

Dertil er der behov for en kortlægning af de væsentligste processer og sagsgange i relevante myndigheder. Det vil være nødvendigt, at analysen i denne forbindelse også kortlægger processer og sagsgange, som måtte gå på tværs af myndigheder med henblik på at blottlægge organisatoriske snit. Det skal vurderes, hvorvidt de eksisterende processer og sagsgange er hensigtsmæssige, herunder hvorvidt de kan optimeres. Der er i denne forbindelse behov en kortlægning af de retlige rammer for anvendelse af mentalundersøgelser og foranstaltningsdomme.

Det fremhæves, at analysen bør undersøge den organisatoriske forankring ved udarbejdelse af mentalerklæringer, således at disse understøtter effektive processer. Der er endvidere behov for at undersøge relevante myndigheders tilsyn og opgaver i forbindelse med foranstaltningsdømte, herunder myndighedernes samarbejde på tværs af sektorer.

Opgaver

Arbejdsgruppens arbejde vil danne grundlag for anbefalinger og forslag til mulige tiltag på det retspsykiatriske område, herunder – afhængig af analysens resultater – eventuelt sikre en mere hensigtsmæssig organisatorisk opbygning og effektiv sagsbehandling mv. på det retspsykiatriske område.

Konkret skal arbejdsgruppen levere følgende:

- En kortlægning af den organisatoriske forankring på det retspsykiatriske område, herunder blandt andet en oplistning af relevante myndigheder og disses opgaveporteføljer på området, herunder en belysning af Sikringsafdelingens rolle i retspsykiatrien med henblik på en effektiv udnyttelse af retspsykiatriens

ressourcer. Der kan i denne forbindelse bl.a. indgå overvejelser om mulighederne for en ændret rolle- og ansvarsfordeling hvad angår relevante myndigheders tilsyn og opgaver i forhold til foranstaltningsdømte.

- En kortlægning af centrale processer og sagsgange i og på tværs af myndigheder med henblik på at afdække træge procestrin, herunder som følge af centrale organisatoriske snit og grænseflader i sagsbehandlingen. Kortlægningen skal bl.a. se på de retlige rammer for mentalundersøgelser og foranstaltningsdømme samt den praktisk anvendelse af reglerne, herunder forløbet for retspsykiatriske patienter, som vurderes færdigbehandlet. Det skal undersøges, hvordan der kan tilrettelægges en mere effektiv proces for udarbejdelse af mentalerklæringer og udarbejdes forslag hertil. I den forbindelse vil der være fokus på de forskellige strukturer øst og vest for Storebælt samt snitflader mellem regioner og stat.

Anbefalinger og forslag til mulige tiltag, som måtte indebære en ændret rolle- og ansvarsfordeling, skal bl.a. omfatte en beskrivelse af de økonomiske konsekvenser for de relevante myndigheder.

Som udgangspunkt omfatter kortlægningen ikke anbringelser på boformer efter serviceloven efter strafferetlig afgørelse. Dog kan dette område omfattes, såfremt det skulle vise sig hensigtsmæssigt.

Organisering og tidsplan

Der videreføres en arbejdsgruppe bestående af Justitsministeriet (formand), Sundhedsministeriet og Finansministeriet, som skal undersøge det retspsykiatriske område. Arbejdsgruppens sekretariatsbetjenes af Justitsministeriet med bidrag fra relevante fagministerier og underliggende myndigheder. Danske Regioner og KL inddrages i relevant omfang.

Arbejdsgruppens arbejde vil danne grundlag for anbefalinger og forslag til mulige tiltag på det retspsykiatriske område. Analysen planlægges igangsat i efteråret 2021 med henblik på afrapportering til regeringen forventeligt ultimo 2022.